

Asia: VN/14999/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Poliisihallituksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta

Lausuntopyyntö

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta.

Hallituksen esityksellä on tarkoitus lisätä valmisteverotuslakiin säännös, jonka nojalla verovelvolliselta saatua, valmisteverotukseen liittyvää ilmoitustietoa ei saisi hyödyntää muun kuin verotukseen liittyvän rikoksen tutkimisessa, syytteeseen panossa tai tuomitsemisessa. Verotukseen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen ei siten enää voisi johtaa siihen, että henkilö samalla asettaa itsensä syytteen vaaraan muusta rikoksesta, kuten salakuljetuksesta.

Valmisteverotuslain muuttamisen tavoitteena on selkeyttää korkeimman oikeuden KKO 2024:39 ennakkopäätöksen jälkeen vallinnutta oikeustilaa. Tämä toteutettaisiin lisäämällä lainsäädäntöön hyödyntämiskieltoa koskeva erityissäännös itsekriminointisuojaan turvaamiseksi.

Poliisihallituksen lausunto

Taustalla lainsäädäntömuutoksessa on KKO 2024:39 ennakkopäätös, jonka mukaan nuuskan tupakkaverotusta varten säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen saisi aikaan välittömän rikosepäilyn ja johtaisi siihen, että nuuskan maahantuoja antaisi samalla itsensä ilmi nuuskan

maahantuontikiellon rikkomisen perusteella salakuljetusrikoksesta. Itsekriminointisuojan takia ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä ei voida enää pitää rangaistavana eikä tuojan menettelyä siten voida lukea hänen syykseen veropetoksena. Päätöksen jälkeen nuuskan tuontia arvioidaan vastaavanlaisessa tilanteessa yksinomaan salakuljetusrikoksena.

Poliisihallitus pitää kannatettavana, että oikeustilaa asiassa selvennetään. Poliisihallituksen näkemys kuitenkin on, että hyödyntämiskiellosta tulisi säätää riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti, jotta hyödyntämiskiellon laajuus ei muodostu käytännössä tavoiteltua laajemmaksi muun muassa rikoksen osallisuuskysymysten ja esitutkintaviranomaisten tutkintatoimenpiteiden osalta. Sääntelyssä tulisi lisäksi huomioida, että valmisteverotus koskee muitakin tuotteita kuin vain nuuskaa ja muita sellaisia toimintoja kuin vain maahantuontia. Poliisihallitus kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotetun säännöksen sanamuodon tulisi verotuksen laajuuden osalta olla yhdenmukainen säännöksen perusteluiden kanssa, jotta vältytään tässäkin yhteydessä epäselvyyksiltä hyödyntämiskiellon laajuuden osalta. Ehdotetun säännöksen sanamuodon mukaan veroilmoituksessa annettua tietoa ei saisi käyttää ”muun rikoksen kuin valmisteveron lainvastaiseen välttämiseen tai sen yrittämiseen”, mutta perusteluiden mukaan ”Lain säännöksellä kiellettäisiin menettely, jossa lakiin perustuvan tietojenantovelvollisuuden täyttämiseksi verotusta varten annettuja tietoja käytettäisiin muun rikoksen kuin verorikoksen tutkinnassa, syytteeseen panossa ja tuomitsemisessa.” Perustelut sallisivat siten tiedon hyödyntämisen myös muiden verorikosten tutkinnassa.

Tarkkarajaisuuden osalta on lisäksi todettava, että esimerkiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä säädetään ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Sen 4-5 momenttien mukaan ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Luonnosesityksessä ei ole tarkemmin otettu kantaa siihen mikä mahdollinen vaikutus aiotulla säännöksellä on puheena olevan tiedon hyödynnettävyyteen esitutkinnassa. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tätä olisi hyvä täsmentää ainakin esityksen perusteluissa, sillä kyse on niin itsekriminointisuojan kuin myös esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien näkökulmasta merkittävästä asiasta.

Enimmäisrangaistuksen ollessa salakuljetuksen osalta kaksi vuotta vankeutta ja törkeän veropetoksen neljä vuotta, on siten törkeän veropetoksen tilanteessa mahdollista hyödyntää sellaisia pakkokeinoja, jotka eivät voi tulla sovellettavaksi salakuljetuksen osalta. Kuten esitysluonnoksessa on todettu oikeuskäytännössä törkeän tekemuodon ja perusmuotoisen rikoksen rajanvetona veropetoksessa on pidetty 20 000 €:n hyötyä. Epäiltäessä törkeää tekemuotoa on mahdollista, että maahantuonnilla on liityntää järjestäytyneeseen rikollisuuteen, sillä suurimmat nuuskan maahantuonnit ovat yleensä liittyneet järjestäytyneeseen rikollisuuteen, ja rikokseen osallisia on yleensä useampia henkilöitä.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että esitutkintaviranomaiset pystyvät puuttumaan rikollisuuden eri muotoihin tehokkaasti rikosten paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Vaikka kyseessä mahdollisesti onkin hyvin teoreettinen tilanne, herää kuitenkin kysymys siitä, voidaanko hyödyntämiskiellosta

huolimatta puheena olevia tietoja käyttää ylipäänsä sen selvittämiseksi, liittyykö esim. laittomaan maahantuontiin tai muihin asiassa epäiltäviin rikoksiin muita henkilöitä ja tiedolla tai näiden tietojen kautta selvittää muiden henkilöiden osallisuutta rikokseen.

Itsekriminointisuojaan ei ole mahdollista vedota, jos tullivalvonnassa herää rikosepäily salakuljetuksesta. Ei voida kuitenkaan poissulkea sellaista tilannetta, että esimerkiksi nuuskatilauksen toimeksiantaja tekee ilmoituksen verottajalle, kun hän saa tiedon salakuljettajan rikosepäilystä. Voidaanko tällöin ilmoituksen tehneeseen henkilöön kohdistaa tutkintatoimenpiteitä ja esimerkiksi salaisia pakkokeinoja, jotta muut rikoksesta epäillyt saadaan selville, tai voidaanko saadulla tiedolla suunnata tiedonhankintaa ja esitutkintaa, vaikka ilmoitustietoa ei voida hyödyntää? Samoin, jos muuta kautta saadaan tietoa ja näyttöä ilmoituksen tehneen osallisuudesta salakuljetukseen, voidaanko näitä tietoja käyttää myös ilmoituksen tehneen osalta? Poliisihallitus katsoo, että osallisuuskysymykset ja em. tiedonhankinnan ja tutkintatoimenpiteiden mahdollisuus tulisi huomioida esityksessä.

Esitysluonnoksen säännöksessä itsekriminointisuojan turvaamiseksi on esitetyllä tavalla tosiasiallisesti kyse ennakollisesta hyödyntämiskiellosta. Tältä osin Poliisihallitus nostaa esille sen, että esitutkintaviranomaisilla on lakiin perustuva rikosepäilyn kirjaamisvelvollisuus ja esitutkintapakko, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Nämä velvollisuudet ovat varsin ehdottomia, ja tarkoittavat, että asiaa on joka tapauksessa tutkittava, eikä esitutkintaviranomaiselle jää harkinnanvaltaa asiassa. Esimerkiksi poliisin saadessa tiedon, että henkilö on tuonut nuuskaa Suomeen yli sallitun rajan, on tällöin esitutkintakynnyksen ylittyessä poliisin velvollisuutena kirjata asiassa rikosilmoitus ja aloittaa esitutkinta sen selvittämiseksi onko asiassa tapahtunut rikosta ja minkä tunnusmerkistön mukainen rikos asiassa olisi kyseessä riippumatta siitä saatetaanko hyödyntämiskiellon alaista seikkaa eteenpäin syyttäjälle vaiko ei.

Rikosasiassa hyödyntämiskielto tulee yleensä arvioitavaksi tuomioistuimessa jälkikäteisesti rikoksesta epäillyn vaatimuksesta. Esitutkintaviranomaisen ehdottomana velvollisuutena on ottaa huomioon rikoksesta epäillyn itsekriminointisuoja, eikä sitä tule ns. kiertää toisella keinolla. Lisäksi esitutkintaviranomaisen on esitutkintayhteistyössä syyttäjän kanssa arvioitava ja otettava huomioon jo esitutkintavaiheessa mm. korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut, jotka koskevat todisteiden hankkimista ja hyödyntämistä. Kuitenkin on huomioitava, että rikosasiassa todisteita hankitaan monin eri tavoin, eikä läheskään aina ole yksiselitteistä, miten ja millä tutkintakeinolla tieto on lopulta saatu. Säännöksen tulisi perusteluineen olla siksi täsmällinen ja tarkkarajainen, jotta edellä mainitut tilanteet eivät jäisi avoimiksi ja tulkinnanvaraisiksi.

Siivo Kari
Poliisihallitus

